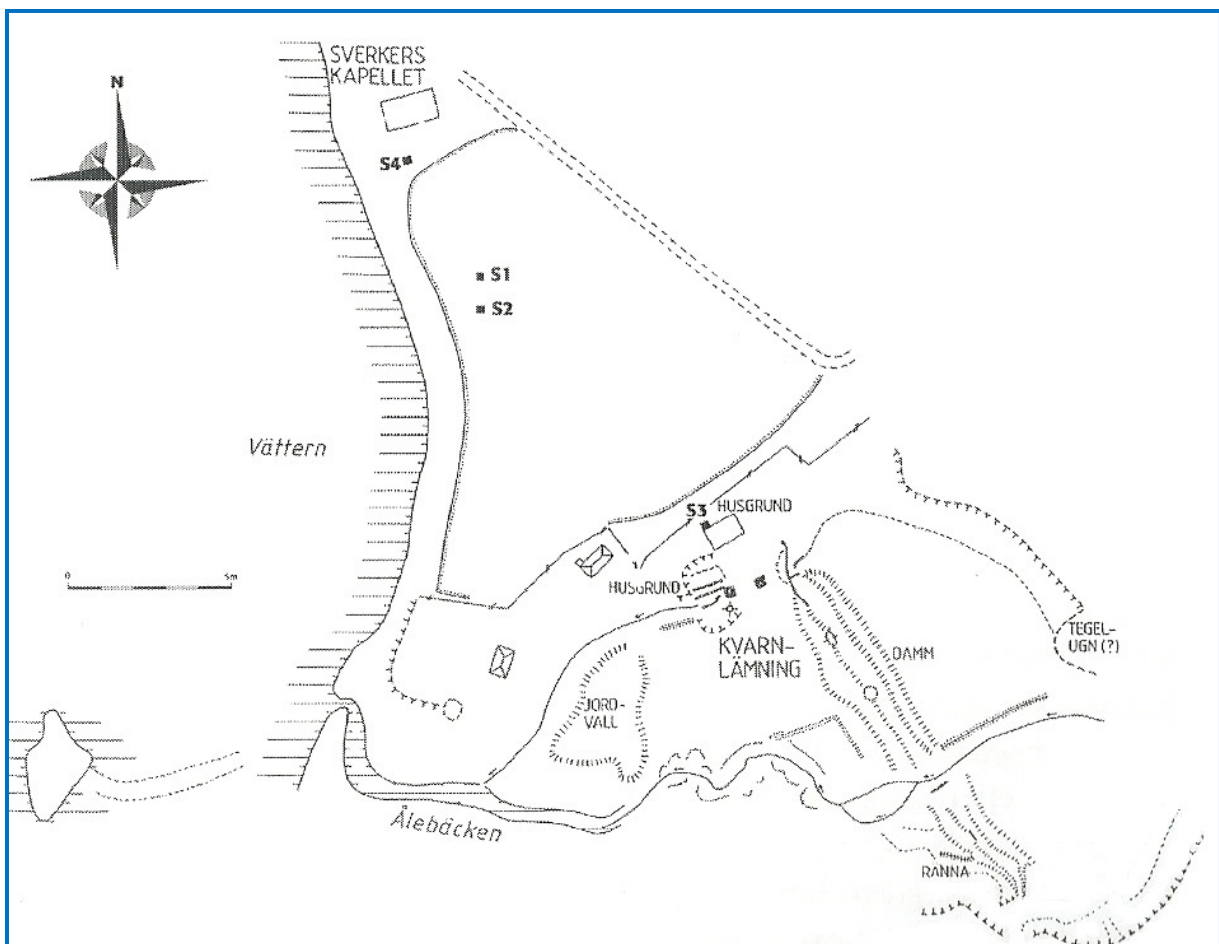

Referat av Marie Holmströms forskning om Alvastra Av Ann Catherine Bonnier

Tre brunnar, tolkade som dopbrunnar, talar för att området haft en viktig roll i den tidigkristna organisationen. "Sverkersgårdens" krypta kan ha ingått i en planerad biskops/kungsgård. Kryptor är mycket ovanliga och har fungerat som kapell för helgonrelikier och/eller gravar. Cistercienserna vördade sina grundare och kryptan kan ha avsetts som ett helgonkapell över drottning Ulvhild.

Det så kallade Sverkerskapellet nere vid Vättern saknar altare och stenkaret inne i det nordöstra hörnet kan omöjligt ha fungerat som en kristen grav. I stället finns slagg och spår efter olika sorters hantverk, en eldstad och en kalkugn. Stenkaret och flera nu förstörda kan ha fungerat i någon typ av hantverk som krävde blötläggning, kanske garveri och tillverkning av pergament för klostret. En övertäckt ränna har lett ut från husets sydvästra hörn.

Området runt "Sverkerskapellet" och Ålebäcken i söder kan ha varit en cisterciensisk "hemgrangie" – en ekonomi- och produktionsenhet i nära anslutning till klostret. Ett viktlod tyder på handelsaktivitet. Vid Ålebäcken finns spår efter kvarndammar, tegeltillverkning och en trolig hamnanläggning. En ännu bättre hamn för utskeppning av varor finns i det söder därom belägna Hästholmen.

Alvastra kloster och kyrkorna i västra Östergötland Av Ann Catherine Bonnier

Alvastra klosterkyrka har hämtat sin plan från cistercienskyrkorna i Burgund - ett utskjutande rakavslutat kor, korsarmar med kapell samt ett treskeppigt tunnvalvt långhus med tvärställda tunnvalv i sidokeppen. Typiskt för Alvastra är dess vackra kvadermurverk och skråkantade (sneda) socklar. Ett korsformat fönster och en speciell utformning av kyrkans portaler återfinns inte i kontinentens klosterkyrkor. Stilen är också ovanligt asketisk. Man kan därför tala om en särskild Alvastrastil, som återfinns i några av de gamla privatkyrkorna i området.

Heda kyrka ligger ett stenkast från Alvastra. Den romanska tornkyrkans långhus har tidigt välvts med ett stort tunnvalv och fördubblats genom ett stort sidoskepp i norr, försett med tvärställda tunnvalv precis som i klosterkyrkan. Dessutom finns där ett litet korsformat fönster av samma typ som i Alvastra. Ännu under 1600-talet var det norra sidoskeppet i Heda försett med en takryttare och utformat som en kopia av klosterkyrkans korfasad.

Längre norrut ligger *Rogslösa* och *Örberga*, romanska kyrkor som vid 1200-talets mitt fått nya kor med korsarmar, kvadermurverk och skråkantssocklar. Det gäller även *Vårdsbergs kyrka* nära Linköping. I Rogslösa finns en igensatt ingång av den speciella form som finns i klosterkyrkan och i Örberga en trefönstergrupp, krönt av ett rundfönster. Klosterkyrkans förstörda korfönster anses ha varit förlaga. Ett likadant fönster finns i det nya korsformade koret i *Vretaklosters kyrka*, som också har portaler av Alvastratyp.

Klosterkyrkan i Alvastra har troligen också introducerat kalkstensvalv i landskapet. De ribblösa kryssvalven i dess sakristia återfinns till exempel i *Väversunda kyrka*. Det är sannolikt att byggnadshyttan i Alvastra, som var verksam under lång tid, engagerats för byggnadsarbeten i kyrkorna i klostrets närhet av deras förnäma ägare.

